

ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print)

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫНЫҢ
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

НАЦИОНАЛЬНОЙ АКАДЕМИИ
НАУК РЕСПУБЛИКИ
КАЗАХСТАН
Қазақстан Республикасының
педагогикалық университетінің
Абая

THE BULLETIN

THE NATIONAL ACADEMY OF
SCIENCES OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN
Abai Kazakh National Pedagogical
University

PUBLISHED SINCE 1944

1 (401)

JANUARY – FEBRUARY 2023

ALMATY, NAS RK

БАС РЕДАКТОР:

ТҮЙМЕБАЕВ Жансейіт Қансейітұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан)

БАС РЕДАКТОРДЫҢ ОРЫНБАСАРЫ:

БИЛЯЛОВ Дархан Нұрланұлы, PhD, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 2**

ҒАЛЫМ ХАТШЫ:

ӘБІЛҚАСЫМОВА Алма Есімбекқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Абай атындағы ҚазҰПУ Педагогикалық білімді дамыту орталығының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

САТЫБАЛДЫ Әзімхан Әбілқайырұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Экономика институтының директоры (Алматы, Қазақстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Әбдіжапар Жұманұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Халықаралық инновациялық технологиялар академиясының президенті (Алматы, Қазақстан), **Н = 6**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, экономика ғылымдарының докторы, профессор, «Киево-Могилян академиясы» ұлттық университетінің кафедра меңгерушісі (Киев, Украина), **Н = 2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, К. Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технологиялар және менеджмент университетінің кәсіптік білім берудің педагогикасы және психологиясы кафедрасының меңгерушісі (Мәскеу, Ресей), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Ләззат Мыктыбекқызы, экономика ғылымдарының докторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Қуатқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті педагогика кафедрасының меңгерушісі (Қарағанды, Қазақстан), **Н = 3**

БУЛАТБАЕВА Күлжанат Нурымжанқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **Н = 2**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ресей білім академиясының академигі, «Білім берудегі стандарттар және мониторинг» журналының бас редакторы (Мәскеу, Ресей), **Н = 2**

ЕСІМЖАНОВА Сайра Рафихевна, экономика ғылымдарының докторы, Халықаралық бизнес университетінің профессоры, (Алматы, Қазақстан), **Н = 3**

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының Хабаршысы».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.). Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 12.02.2018 ж. берілген

№ 16895-Ж мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік.

Тақырыптық бағыты: *әлеуметтік ғылымдар саласындағы зерттеулерге арналған.*

Мерзімділігі: жылына 6 рет.

Тиражы: 300 дана.

Редакцияның мекен-жайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., тел.: 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы, 2023

Типографияның мекен-жайы: «Аруна» ЖК, Алматы қ., Мұратбаев көш., 75.

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

ТУЙМЕБАЕВ Жансент Кансеитович, доктор филологических наук, профессор, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального университета им. аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

БИЛЯЛОВ Дархан Нурланович, PhD, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального педагогического университета им. Абая (Алматы, Казахстан), **Н = 2**

УЧЕНЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

АБЫЛКАСЫМОВА Алма Есимбековна, доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК, директор Центра развития педагогического образования КазНПУ им. Абая (Алматы, Казахстан), **Н = 2**

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

САТЫБАЛДИН Азимхан Абылкаирович, доктор экономических наук, профессор, академик НАН РК, директор института Экономики (Алматы, Казахстан), **Н = 5**

САПАРБАЕВ Абдижапар Джуманович, доктор экономических наук, профессор, почетный член НАН РК, президент Международной академии инновационных технологий (Алматы, Казахстан), **Н = 6**

ЛУКЪЯНЕНКО Ирина Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой Национального университета «Киево-Могилянская академия» (Киев, Украина), **Н = 2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики и психологии профессионального образования Московского государственного университета технологий и управления имени К. Разумовского (Москва, Россия), **Н = 4**

СЕМБИЕВА Лязгат Мыктыбековна, доктор экономических наук, профессор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Куатовна, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой педагогики Карагандинского университета имени Е.А.Букетова (Караганда, Казахстан), **Н=3**

БУЛАТБАЕВА Кулжанат Нурымжановна, доктор педагогических наук, профессор, главный научный сотрудник Национальной академии образования имени Ы. Алтынсарина (Нур-Султан, Казахстан), **Н = 3**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии образования, главный редактор журнала «Стандарты и мониторинг в образовании» (Москва, Россия), **Н=2**

ЕСИМЖАНОВА Сайра Рафихевна, доктор экономических наук, профессор Университета международного бизнеса (Алматы, Казахстан), **Н = 3**

«Вестник Национальной академии наук Республики Казахстан».

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Собственник: ООО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы).
Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и коммуникаций и Республики Казахстан № **16895-Ж**, выданное 12.02.2018 г.

Тематическая направленность: *посвящен исследованиям в области социальных наук.*

Периодичность: 6 раз в год.

Тираж: 300 экземпляров.

Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, тел. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© Национальная академия наук Республики Казахстан, 2023

Адрес типографии: ИП «Аруна», г. Алматы, ул. Муратбаева, 75.

EDITOR IN CHIEF:

TUIMEBAYEV Zhansait Kanseitovich, Doctor of Philology, Professor, Honorary Member of NAS RK, Rector of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan).

DEPUTY CHIEF DIRECTOR:

BILYALOV Darkhan Nurlanovich, Ph.D, Honorary Member of NAS RK, Rector of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 2**

SCIENTIFIC SECRETARY:

ABYLKASSYMOVA Alma Esimbekovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Executive Secretary of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 2**

EDITORIAL BOARD:

SATYBALDIN Azimkhan Abilkairovich, Doctor of Economics, Professor, Academician of NAS RK, Director of the Institute of Economics (Almaty, Kazakhstan), **H = 5**

SAPARBAYEV Abdizhapar Dzhumanovich, Doctor of Economics, Professor, Honorary Member of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology (Almaty, Kazakhstan) **H = 6**

LUKYANENKO Irina Grigor'evna, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of the National University "Kyiv-Mohyla Academy" (Kiev, Ukraine) **H = 2**

SHISHOV Sergey Evgen'evich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology of Professional Education of the Moscow State University of Technology and Management named after K. Razumovsky (Moscow, Russia), **H = 4**

SEMBIEVA Lyazzat Maktybekova, Doctor of Economic Science, Professor of the L.N. Gumilyov Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 3**

ABILDINA Saltanat Kuatovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy of Buketov Karaganda University (Karaganda, Kazakhstan), **H = 3**

BULATBAYEVA Kulzhanat Nurymzhanova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the National Academy of Education named after Y. Altynsarın (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 2**

RYZHAKOV Mikhail Viktorovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, academician of the Russian Academy of Education, Editor-in-chief of the journal «Standards and monitoring in education» (Moscow, Russia), **H = 2**

YESSIMZHANOVA Saira Rafikhevna, Doctor of Economics, Professor at the University of International Business (Almaty, Kazakhstan), **H = 3**.

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.

ISSN 2518-1467 (Online),

ISSN 1991-3494 (Print).

Owner: RPA «National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan» (Almaty). The certificate of registration of a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Communications

of the Republic of Kazakhstan **No. 16895-Ж**, issued on 12.02.2018.

Thematic focus: *it is dedicated to research in the field of social sciences.*

Periodicity: 6 times a year.

Circulation: 300 copies.

Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/>

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2023

Address of printing house: ST «Aruna», 75, Muratbayev str, Almaty.

МАЗМҰНЫ

ПЕДАГОГИКА

Е.Б. Абдимомынов, Т.Р. Абдыкадырова М. ӘУЕЗОВТИҢ ӘНГІМЕЛЕРІН ОҚЫТУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕР.....	14
Д. Айтенова, Хулия Касапоглу Ченгел, Ф. Турсуманова, М. Исакулова ҚАРАХАН ДӘУІРІ ӘДЕБИЕТІН ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕР.....	29
Б. Акмагамбетова, Г. Сәрсек ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЗЕРТТЕУШІЛІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМУДАҒЫ СҰХБАТТЫҢ РӨЛ.....	40
С.С. Анапияева ЦИФРЛЫҚ ДИЗАЙНДЫ ЖОБАЛАУ АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ӘДЕБИ МӘТІНДЕРДЕГІ КӨРКЕМДЕГІШ ҚҰРАЛДАРДЫ ТАҢУ БІЛГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ.....	55
Ж.Б. Ахметова, Ж.А. Орынханова, Г.А. Сейдуллаева, Э.И. Турсунбаева ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫ ОҚЫТУШЫЛАРЫНЫҢ ЦИФРЛЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	70
Ә.И. Әбілғаева, К.А. Жумагулова, Л.М. Мамбетова, К.Б. Тлегенова ИНТЕГРАЦИЯ НЕГІЗІНДЕ БОЛАШАҚ БИОЛОГ ПЕДАГОГТЕРІН КӘСІБИ ДАЯРЛАУДЫҢ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ.....	88
Е. Бурибаев, Ж. Хамзина, Л. Сафронова, Т. Килыбаев, Т. Әпендиев ҚАЗАҚСТАННЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ УНИВЕРСИТЕТІНДЕ ҒЫЛЫМИ ЗЕРТТЕУЛЕРДІҢ ТИІМДІЛІГІН БАҒАЛАУ.....	104
Г.А. Ергалиева, Л.М. Маденова, Ж.Ж. Нәбиева ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ ҚҰНДЫЛЫҚ БАҒДАРЫНЫҢ ӨЗГЕРУ СЕБЕПТЕРІ.....	122
С.Ж. Жанжигитов, Б. Әбдуәлиұлы СТУДЕНТТЕРДІҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ӘДІСТЕМЕСІ.....	140
Г.А. Кажигалиева, А. Еркебекова, Г.А. Орынханова МЕКТЕПТЕГІ ОРЫС ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА МӘТІНМЕН ЖҰМЫС.....	160
Ж.Б. Қдыралиева, Г.С. Балтабаева, Р. Жәлиқызы ЕЖЕЛГІ ДӘУІР ӘДЕБИЕТІНДЕГІ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ.....	172
А.Б. Қудасбекова, А.П. Мынбаева, О.А. Стычева, Д. Байғұтова ЖОО-ДАҒЫ ӘДЕБИЕТ ПӘНІНДЕ ЛИНГВОСТИЛИСТИКАЛЫҚ ТАЛДАУ.....	180
Ж.Г. Кулекенова, З.Б. Ешимбетова, Б.Н. Агабекова, Ш.А. Акимбекова ЖОҒАРЫ КУРС СТУДЕНТТЕРІНІҢ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУДА ШЕТ ТІЛІНДЕ БІЛІМ БЕРУ.....	190

К. Мухтарқызы, Г.М. Абильдинова
ТОЛЫҚТЫРЫЛҒАН ШЫНАЙЫЛЫҚ МОБИЛЬДІ ҚОСЫМШАЛАРЫНЫҢ ОҚУШЫЛАРДЫҢ
ОҚУ МОТИВАЦИЯСЫНА ӘСЕРІ.....201

М.М. Нуризинова, М.К. Скаков, Ш.Ж. Раманкулов
БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫҢ ТРИБОЛОГИЯ ТУРАЛЫ ТҮСІНІКТЕРІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫН
ЗЕРТТЕУ.....212

А.Б. Туркменбаев, Э.А. Абдыкеримова, Б.У. Қуанбаева, М.Е. Рахметов
БІЛІМ БЕРУ ҮДЕРІСІНДЕ АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ
ҚОЛДАНУ ТӘЖІРИБЕСІ.....223

ЭКОНОМИКА

А.Б. Әбілқасым, Ғ.М. Жұрынов, Т.Н. Маширова, А.А. Иманбаев, А.Т. Шитенова
КӘСПОРЫНДА ЗАМАНАУИ САТУ ЛОГИСТИКАСЫН ЕНГІЗУ МЕХАНИЗМІ.....238

М.Е. Абылкасымова, Ш.Ж. Шунеев, С.А. Джуатова
ЭКОНОМИКАНЫ НЕСИЕЛЕНДІРУДІҢ ТЕПЕ – ТЕҢДІК ЖӘНЕ ШАМАДАН ТЫС ӨСУ
ҚАРҚЫНЫН БАҒАЛАУ.....248

Б.А. Альпеннова, Д.Б. Муратова, Л.Т. Сарыкулова, К.А. Абдыкулова, Н.Х. Маулина
ҚАЗАҚСТАН Өңірлерін қаржыландырудың өлеуметтік-экономикалық
ӘСЕРІН БАҒАЛАУ.....278

Ж.А. Бабажанова, Д.А. Бекешева, А.К. Оралбаева, С.Ч. Примбетова, М.С. Толысбаева
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫНДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ
ПРОЦЕСТЕРДІ ДАМУДЫҢ МОДЕЛІН ӘЗІРЛЕУ.....290

Ж. Байшукурова, Р. Якудина, С. Серикбаев, К. Камали, А. Нурманов
ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ЖҮЙЕСІНІҢ ҚЫЗМЕТІНІҢ ҚАЗІРГІ
ПАРАМЕТРЛЕРІН ЗЕРТТЕУ.....304

А.Н. Бейсембина, С.К. Кунязова, А.Ж. Бұхарбаева, А.Т. Султанов, Р.К. Айтманбетова
ЭКОНОМИКАНЫҢ ТРАНСФОРМАЦИЯСЫ ЖАҒДАЙЫНДА ХАЛЫҚТЫ ЖҰМЫСПЕН
ҚАМТУДЫ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ КОНТЕКСТІНДЕГІ ЕҢБЕК НАРЫҒЫ
ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ МӘНІ МЕН РӨЛІ.....316

С.Т. Дошманова, Б.Ж. Болатова, А.А. Курманалина, Б.М. Таскарина, А.М. Сапарғали
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӨСУДІ ЫНТАЛАНДЫРУДАҒЫ ҒЫЛЫМНЫҢ РӨЛІ МЕН
МАҢЫЗЫ.....325

З.О. Иманбаева, Ғ.С. Мукина, Ж.А. Бабажанова, Ж.К. Аймагамбетова, Ғ.Д. Кенжебаева
ЕУРОПАЛЫҚ ОДАҚ ЕЛДЕРІНІҢ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ КООПЕРАТИВТЕРІ
САЛАСЫНДАҒЫ ТӘЖІРИБЕСІ.....336

Б.А. Мархаева, М.У. Бейсенова, А.К. Мурзалиева
МЕЙРАМХАНАЛАРДА ШЕШІМ ҚАБЫЛДАУ ҮШІН РЕЛЕВАНТТЫҚ ШЫҒЫНДАРДЫ
ТАЛДАУ.....347

С.Т. Мусина, М.К. Асанова, А.Б. Мыржықбаева, Е.Т. Ақбаев, А.И. Нагорная КӨШІ-ҚОН СЕБЕПТЕРІН ЗЕРТТЕУ: ПАНДЕМИЯ КЕЗІНДЕГІ COVID-19 ЖӘНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ РЕЙСТЕР АРАСЫНДАҒЫ БАЙЛАНЫСТЫ ТАЛДАУ.....	357
Қ.Т. Нұралина, С.А. Азылжанова, Ж.А. Абылқасимова, Л.М. Шаяхметова, Д.М. Ақишева АЙМАҚ ЭКОНОМИКАСЫН ДАМУДЫ МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУДІҢ ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕСІ.....	369
Б.К. Нурмағанбетова, Г.Ж. Рысмаханова, М.Ш. Кушенова, А.Ж. Машаева, А.Ж. Оспанбаева ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОНОМИКАСЫНЫҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ САЛАСЫНА ШЕТЕЛ ИНВЕСТИЦИЯЛАРЫН ТARTУ МӘСЕЛЕСІ.....	382
О. Рыскельді, В. Шеломенцева, М. Миркович, А. Нурғалиева АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫН ЦИФРЛАНДЫРУДЫҢ БОЛАШАҒЫ МЕН МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	395
М.Х. Саидов, Н.А. Ашурметова, Б.Б. Қалықов, Г.М. Рахимжанова, Г.Т. Хамдамова ОРГАНИКАЛЫҚ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫНЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ.....	410
М.Р. Сихимбаев, Г.Н. Сраилова, З.К. Калиаскарова, Қ.Б. Жұманазаров, А.Ж. Асаинов ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА ҰЛТТЫҚ СТАНДАРТТАР БАЗАСЫНДА БАҒАЛАУДЫ ДАМУТУ.....	422
А.Г. Утжанова, А.О. Жағыпарова МҰНАЙ ФЮЧЕРСТЕРІ НАРЫҒЫНЫҢ ДАМУЫН ТАЛДАУ.....	439

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

Е.Б. Абдимомынов, Т.Р. Абдыкадырова МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОБУЧЕНИЯ РАССКАЗАМ М. АУЭЗОВА.....	14
Д. Айтенова, Хулия Касапоглу Ченгел, Ф. Турсуманова, М. Исакулова ОСНОВЫ ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ЛИТЕРАТУРЫ ЭПОХИ КАРАХАНА.....	29
Б. Акмагамбетова, Г. Сарсеке РОЛЬ ИНТЕРВЬЮ В РАЗВИТИИ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ НАВЫКОВ ОБУЧАЮЩИХСЯ.....	40
С.С. Анапияева МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ УМЕНИЙ ОПРЕДЕЛЯТЬ ХУДОЖЕСТВЕННЫЕ СРЕДСТВА В ЛИТЕРАТУРНЫХ ТЕКСТАХ ПОСРЕДСТВОМ ПРОЕКТИРОВАНИЯ ЦИФРОВОГО ДИЗАЙНА.....	55
Ж.Б. Ахметова, Ж.А. Орынханова, Г.А. Сейдуллаева, Э.И. Турсунбаева ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЦИФРОВОЙ ГРАМОТНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ.....	70
Ә.И. Әбілғаева, К.А. Жұмағұлова, Л.М. Мамбетова, К.Б. Тлегенова ТЕНДЕНЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ- БИОЛОГОВ НА ОСНОВЕ ИНТЕГРАЦИИ.....	88
Е. Бурибаев, Ж. Хамзина, Л. Сафронова, Т. Кильбаев, Т. Апендиев ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ В ПЕДАГОГИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ КАЗАХСТАНА.....	104
Г.А. Ергалиева, Л.М. Маденова, Ж.Ж. Набиева ПРИЧИНЫ ИЗМЕНЕНИЯ ЦЕННОСТНЫХ ВЗГЛЯДОВ ПОДРОСТКОВ.....	122
С.Ж. Жанжигитов, Б. Абдуалиулы МЕТОДИКА ФОРМИРОВАНИЯ ПРАВОВОЙ ГРАМОТНОСТИ СТУДЕНТОВ.....	140
Г.А. Кажигалиева, А. Еркебекова, Г.А. Орынханова РАБОТА С ТЕКСТОМ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА В ШКОЛЕ.....	160
Ж.Б. Кдыралиева, Г.С. Балтабаева, Р. Жәліқызы МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ В ДРЕВНЕЙ ЛИТЕРАТУРЕ.....	172
А.Б. Кудасбекова, А.П. Мынбаева, О.А. Стычева, Д. Байғұтова ЛИНГВОСТИЛИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ЛИТЕРАТУРЕ ВУЗЕ.....	180
Ж.Г. Кулекенова, З.Б. Ешимбетова, Б.Н. Агабекова, Ш.А. Акимбекова ИНОЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В РАЗВИТИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ СТАРШИХ КУРСОВ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ.....	181

К. Мухтарқызы, Г.М. Абильдинова
ВЛИЯНИЕ УЧЕБНЫХ МОБИЛЬНЫХ ПРИЛОЖЕНИЙ ДОПОЛНЕННОЙ РЕАЛЬНОСТИ НА
МОТИВАЦИЮ УЧЕНИКОВ ВО ВРЕМЯ УРОКА.....201

М.М. Нуризинова, М.К. Скаков, Ш.Ж. Раманкулов
ИССЛЕДОВАНИЕ СФОРМИРОВАННОСТИ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ БУДУЩИХ
СПЕЦИАЛИСТОВ О ТРИБОЛОГИИ.....212

А.Б. Туркменбаев, Э.А. Абдыкеримова, Б.У. Куанбаева, М. Рахметов
ОПЫТ ПРИМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В
ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ.....223

ЭКОНОМИКА

А.Б. Әбілқасым, Ғ.М. Жұрынов, Т.Н. Маширова, А.А. Иманбаев, А.Т. Шитенова
МЕХАНИЗМ ВНЕДРЕНИЯ СОВРЕМЕННОЙ ЛОГИСТИКИ СБЫТА НА
ПРЕДПРИЯТИИ.....238

М.Е. Абылкасымова, Ш.Ж. Шунеев, С.А. Джуатова,
ОЦЕНКА РАВНОВЕСНОГО И ЧРЕЗМЕРНОГО ТЕМПОВ РОСТА КРЕДИТОВАНИЯ
ЭКОНОМИКИ.....248

Б.А. Альпенова, Д.Б. Муратова, Л.Т. Сарыкулова, К.А. Абдыкулова, Н.Х. Маулина
ОЦЕНКА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО ЭФФЕКТА ФИНАНСИРОВАНИЯ
РЕГИОНОВ КАЗАХСТАНА.....278

Ж.А. Бабажанова, Д.А. Бекешева, А.К. Оралбаева, С.Ч. Примбетова, М.С. Толысбаева
РАЗРАБОТКА МОДЕЛИ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В СЕЛЬСКОМ
ХОЗЯЙСТВЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....290

Ж. Байшукурова, Р. Якудина, С. Серикбаев, К. Камали, А. Нурманов
ИССЛЕДОВАНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ПАРАМЕТРОВ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ
ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....304

А.Н. Бейсембина, С.К. Кунызова, А.Ж. Бухарбаева, А.Т. Султанов, Р.К. Айтманбетова
СУЩНОСТЬ И РОЛЬ ЭКОНОМИКИ РЫНКА ТРУДА В КОНТЕКСТЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ
ЗАНЯТОСТИ НАСЕЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИИ ЭКОНОМИКИ.....316

С.Т. Дошманова, Б.Ж. Болатова, А.А. Курманалина, Б.М. Таскарина, А.М. Сапаргали
РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ НАУКИ В СТИМУЛИРОВАНИИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО
РОСТА.....325

**З.О. Иманбаева, Г.С. Мукина, Ж.А. Бабажанова, Ж.К. Аймагамбетова,
Г.Д. Кенжебаева**
ОПЫТ СТРАН ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА В ОБЛАСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ
КООПЕРАТИВОВ.....336

Б.А. Мархаева, М.У. Бейсенова, А.К. Мурзалиева
АНАЛИЗ РЕЛЕВАНТНЫХ ЗАТРАТ ДЛЯ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЙ В
РЕСТОРАНАХ.....347

С.Т. Мусина, М.К. Асанова, А.Б. Мыржыкбаева, Е.Т. Акбаев, А.И. Нагорная ИЗУЧЕНИЕ ПРИЧИН МИГРАЦИИ: АНАЛИЗ ВЗАИМОСВЯЗИ МЕЖДУ COVID-19 И МЕЖДУНАРОДНЫМИ РЕЙСАМИ В ПЕРИОД ПАНДЕМИИ.....	357
К.Т. Нуралина, С.А. Азылканова, Ж.А. Абылкасимова, Л.М. Шаяхметова, Д.М. Акишева ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ РЕГИОНА.....	369
Б.К. Нурмаганбетова, Г.Ж. Рысмаханова, М.Ш. Кушенова, А.Ж. Машаева, А.Ж. Оспанбаева ПРОБЛЕМА ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В ИННОВАЦИОННУЮ СФЕРУ ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН.....	382
О. Рыскельді, В. Шеломенцева, М. Миркович, А. Нургалиева ПЕРСПЕКТИВЫ И ПРОБЛЕМЫ ЦИФРОВИЗАЦИИ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА.....	395
М.Х. Саидов, Н.А. Ашурметова, Б.Б. Калыкова, Г.М. Рахимжанова, Г.Т. Хамдамова ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОРГАНИЧЕСКОГО СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА.....	410
М.Р. Сихимбаев, Г.Н. Сраилова, З.К. Калиаскарова, К.Б. Жуманазаров, А.Ж. Асанов РАЗВИТИЕ ОЦЕНКИ НА БАЗЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН.....	422
А.Г. Утжанова, А.О. Жагыпарова АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ РЫНКА НЕФТЯНЫХ ФЬЮЧЕРСОВ.....	439

CONTENTS

PEDAGOGY

Y.B. Abdimomynov, T.R. Abdykadyrova METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF TEACHING M. AUEZOV'S STORIES.....	14
D. Aitenova, Hulya Kasapoglu Cengel, F. Tursumanova, M. Isakulova ACTUAL PROBLEMS OF TEACHING LITERATURE OF THE KARAKHAN ERA.....	29
B. Akmagambetova, G. Sarseke THE ROLE OF INTERVIEWS IN THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' RESEARCH SKILLS.....	40
S.S. Anapiyayeva METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR THE FORMATION OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN'S SKILLS TO IDENTIFY ARTISTIC MEANS IN LITERARY TEXTS THROUGH DIGITAL DESIGN.....	55
Zh. Akhmetova, Zh. Orynkhanova, G. Seidullayeva, E. Tursunbayeva PROBLEMS OF FORMATION OF DIGITAL LITERACY OF TEACHERS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION.....	70
A. Abiltayeva, K. Zhumagulova, L. Mambetova, K. Тлегенова TRENDS IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE BIOLOGY TEACHERS BASED ON INTEGRATION.....	88
Ye. Buribayev, Zh. Khamzina, L. Safronova, T. Kilybayev, T. Apendiyev EVALUATION OF THE EFFECTIVENESS OF SCIENTIFIC RESEARCH AT THE PEDAGOGICAL UNIVERSITY OF KAZAKHSTAN.....	104
G. Yergaliyeva, L. Madenova, Zh. Nabieva REASONS FOR CHANGING THE VALUE VIEWS OF ADOLESCENTS.....	122
S.Zh. Zhanzhigitov, B. Abdualiuly METHODS OF FORMATION OF LEGAL LITERACY OF STUDENTS.....	140
G.A. Kazhigaliyeva, A. Yerkebekova, G. Orynkhanova WORKING WITH TEXT IN RUSSIAN LANGUAGE LESSONS AT SCHOOL.....	160
Zh.B. Kadyralieva, G.S. Baltabayeva, R. ZHalikyzy METHODOLOGY OF TEACHING NATIONAL VALUES IN ANCIENT LITERATURE.....	172
A.B. Kudasbekova, A.P. Mynbayeva, O.A. Stycheva, D.N. Baigutova LINGUISTIC AND STYLISTIC ANALYSIS AT THE LESSONS OF LITERATURE AT THE UNIVERSITY.....	180
Zh.G. Kulekenova, Z.B. Yeshimbetova, B.N. Agabekova, Sh.A. Akimbekova FOREIGN LANGUAGE EDUCATION IN THE DEVELOPMENT OF UNDERGRADUATES' PROFESSIONAL COMPETENCE	190

K. Mukhtarkyzy, G. Abildinova

IMPACT OF AUGMENTED REALITY LEARNING MOBILE APPLICATIONS ON STUDENTS' MOTIVATION DURING LESSONS.....201

M. Nurizinova, M. Skakov, Sh. Ramankulov

THE STUDY OF THE FORMATION OF IDEAS OF FUTURE SPECIALISTS ABOUT TRIBOLOGY.....212

A. Turkmenbaev, E. Abdykerimova, B. Kuanbayeva, M. Rakhmetov

EXPERIENCE IN THE USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS.....223

EKONOMICS**A.B. Abylkasym, G.M. Zhuryynov, T.N. Mashirova, A.A. Imanbayev, A.T. Shitenova**

THE MECHANISM OF IMPLEMENTATION OF MODERN SALES LOGISTICS AT THE ENTERPRISE.....238

M. Abylkassymova, Sh. Shuneyev, S. Juatova

ASSESSMENT OF THE EQUILIBRIUM AND EXCESSIVE GROWTH RATES OF LENDING TO THE ECONOMY.....248

B. Alpenova, D. Muratova, L. Sarykulova, K. Abdykulova, N. Maulina

ASSESSMENT OF THE SOCIO-ECONOMIC EFFECT OF FINANCING THE REGIONS OF KAZAKHSTAN.....278

Z. Babazhanova, D. Bekesheva, A. Oralbayeva, S. Primbetova, M. Tolysbayeva

MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE PROCESSES IN AGRICULTURE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....290

ZH. Baishukurova, R. Yakudina, S. Serikbayev, K. Kamali, A. Nurmanov

STUDY OF MODERN PARAMETERS OF THE FUNCTIONING OF THE ECONOMIC SYSTEM OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....304

A. Beisembina, S. Kunyazova, A. Bukharbayeva, A. Sultanov, R. Aitmanbetova

THE ESSENCE AND ROLE OF THE LABOR MARKET ECONOMY IN THE CONTEXT OF EMPLOYMENT PROVISION IN THE CONDITIONS OF ECONOMIC TRANSFORMATION.....316

S.T. Doshmanova, B.Zh. Bolatova, A.A. Kurmanalina, B.M. Taskarina, A.M. Sapargali

THE ROLE AND IMPORTANCE OF SCIENCE IN STIMULATING ECONOMIC GROWTH.....325

Z.O. Imanbayeva, G. Mukina, Z. Babazhanova, Zh.K. Aimagambetova, G.D. Kenzhebayeva

EXPERIENCE OF THE EUROPEAN UNION COUNTRIES IN THE FIELD OF AGRICULTURAL COOPERATIVES.....336

B. Markhayeva, M. Beisenova, A. Murzaliyeva

ANALYSIS OF RELEVANT COSTS FOR DECISION MAKING IN RESTAURANTS.....347

S. Mussina, M. Assanova, A. Myrzhykbayeva, Y. Akbayev, A. Nagornaya

EXPLORING MIGRATION CAUSES: ANALYSIS OF THE RELATIONSHIPS BETWEEN COVID-19 AND INTERNATIONAL FLIGHTS DURING THE PANDEMIC PERIOD.....357

K.T. Nuralina, S.A. Azylkanova, J.A. Abylkasimova, L.M. Shayakhmetova, D.M. Akisheva FOREIGN EXPERIENCE OF STATE REGULATION OF REGIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT.....	369
B. Nurmaganbetova, G. Rysmakhanova, M. Kushenova, A. Mashayeva, A. Ospanbayeva THE PROBLEM OF ATTRACTING FOREIGN INVESTMENT IN THE INNOVATIVE SPHERE OF THE ECONOMY OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	382
O. Ryskeldi, V. Shelomentseva, M. Mirkovic, A. Nurgaliyeva PROSPECTS AND CHALLENGES IN DIGITALIZATION OF AGRICULTURE.....	395
M.H. Saidov, N.A. Ashurmetova, B.B. Kalykova, G.M.Rakhimzhanova, G.T. Khamdamova THEORETICAL FOUNDATIONS OF ORGANIC AGRICULTURE.....	410
M.R. Sikhimbayev, G.N. Srailova, Z.K. Kaliaskarova, K.B. Zhumanazarov, A.Zh. Asainov DEVELOPMENT OF ASSESSMENT ON THE BASIS OF NATIONAL STANDARDS IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN.....	422
A. Utzhanova, A. Zhagyparova ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF THE OIL FUTURES MARKET.....	439

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
ISSN 1991-3494
Volume 1, Number 401 (2023), 278-289
<https://doi.org/10.32014/2023.2518-1467.437>
UDC 332.1
IRSTI 06.61.33

© **B. Alpenova**^{1*}, **D. Muratova**¹, **L. Sarykulova**¹, **K. Abdykulova**¹,
N. Maulina², 2023

¹Taraz Regional University named after M.Kh. Dulaty, Taraz, Kazakhstan;

²Academy of Logistics and Transport, Almaty, Kazakhstan.

E-mail: bayana_alpenova@mail.ru

ASSESSMENT OF THE SOCIO-ECONOMIC EFFECT OF FINANCING THE REGIONS OF KAZAKHSTAN

Alpenova Bayan – Master of Finance, Art. Lecturer at the Department of Finance and Accounting, Faculty of Economics and Law, Taraz Regional University named after. M.Kh. Dulaty
E-mail: bayana_alpenova@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-5878-7462>;

Muratova Diana – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Department of Finance and Accounting, Faculty of Economics and Law Taraz Regional University named after M.Kh. Dulaty

E-mail: muratova_diana77@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-1884-1145>;

Sarykulova Lyalya – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Department of Economics. Faculty of Economics and Law. Taraz Regional University named after M.Kh. Dulaty

E-mail: Sarykulovalt@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-0545-4920>;

Abdykulova Karlygash – Master of Economic Sciences. Department of Finance and Accounting. Faculty of Economics and Law Taraz Regional University named after M.Kh. Dulaty

E-mail: abdykulova_787@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-6616-8039>;

Maulina Nurgul – Candidate of Economics, Assistant Professor of the Department “Logistics and Management in Transport”. Academy of Logistics and Transport
E-mail: nurgul.maulina.79@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0002-4021-6661>.

Abstract. Among the main tasks of the Government of the Republic of Kazakhstan should be the formation of policy in the field of regional development, which plays a significant role. This involves making proposals for the development of agglomerations and second-tier cities, small and single-industry towns,

development of rural and border areas, conducting analysis of regional development, as well as identifying internal potentials, ensuring monitoring and evaluation of the effectiveness of local executive bodies, making proposals for policy formation in the development of local self-government, ensuring implementation of state policy in the development of inter-regional cooperation within the country. In the article the effectiveness of the state regional policy for the years of independence of Kazakhstan was assessed. The authors systematized all strategic and program documents of the state, and determined the place of regional policy in the system of state planning in the Republic of Kazakhstan. Based on the assessment of the degree of achievement of the target indicators of the program documents and their compliance with the strategic guidelines for the development of the country, it was found that most of the strategic and program documents of the country do not have clear and reasonable target indicators, part of the target indicators have not been achieved. In addition, there was an analysis of the array of statistical data demonstrating the results of the development of various sectors of the economy and regions, which revealed that most of the goals pursued by the program documents and strategies were not achieved. The authors drew conclusions about the low performance of the state regional policy and identified a list of factors constraining the even development of the country's regions.

Keywords: socio-economic effects, regional policy, investment project, social effects, socio-economic impact, infrastructure, evaluation methodology.

© Б.А. Альпенова^{1*}, Д.Б. Муратова¹, Л.Т. Сарыкулова¹, К.А. Абдыкулова¹,
Н.Х. Маулина², 2023

¹М.Х.Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті, Алматы, Қазақстан;

²Логистика және көлік академиясы, Алматы, Қазақстан.

E-mail: bayana_alpenova@mail.ru

ҚАЗАҚСТАН Өңірлерін қаржыландырудың әлеуметтік-экономикалық әсерін бағалау

Аннотация. Қазақстан Республикасы Үкіметінің негізгі міндеттерінің қатарында өңірлік даму саласындағы саясатты қалыптастыру маңызды рөл атқарады. Бұл агломерациялар мен екінші деңгейдегі қалаларды, шағын және моноқалаларды дамыту, ауылдық және шекара маңы аумақтарын дамыту жөнінде ұсыныстар әзірледі, өңірлердің дамуына талдау жүргізуді, сондай-ақ ішкі әлеуеттерді анықтауды, жергілікті атқарушы органдар қызметінің тиімділігіне мониторинг пен бағалауды қамтамасыз етуді, жергілікті өзін-өзі басқаруды дамыту саласында саясатты қалыптастыру жөнінде ұсыныстар әзірледі, жергілікті өзін-өзі басқаруды ел ішіндегі өңіраралық ынтымақтастықты дамыту. Мақалада Қазақстан тәуелсіздігі жылдарындағы мемлекеттік өңірлік

саясаттың нәтижелілігіне бағалау жүргізілді. Авторлар мемлекеттің барлық стратегиялық және бағдарламалық құжаттарын жүйелендірді, Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік жоспарлау жүйесіндегі өңірлік саясаттың орны анықталды. Бағдарламалық құжаттардың нысаналы индикаторларына қол жеткізу дәрежесін және олардың ел дамуының стратегиялық бағдарларына сәйкестігін бағалау негізінде елдің стратегиялық және бағдарламалық құжаттарының көпшілігінде нақты және негізделген нысаналы индикаторлар болмағаны, нысаналы көрсеткіштердің бір бөлігіне қол жеткізілмегені анықталды. Сонымен қатар, экономиканың әртүрлі секторлары мен өңірлерінің даму нәтижелерін көрсететін статистикалық деректер массивіне талдау жүргізілді, оның барысында бағдарламалық құжаттар мен стратегиялармен көзделген мақсаттардың көпшілігіне қол жеткізілмегені анықталды. Авторлар мемлекеттік өңірлік саясаттың төмен нәтижелілігі туралы қорытынды жасап, ел өңірлерінің біркелкі дамуын тежейтін факторлардың тізбесін анықтады.

Түйін сөздер: әлеуметтік-экономикалық тиімділік, өңірлік саясат, инвестициялық жоба, әлеуметтік әсерлер, әлеуметтік-экономикалық әсер, инфрақұрылым, бағалау әдістемесі.

© Б.А. Альпенова^{1*}, Д.Б. Муратова¹, Л.Т. Сарыкулова¹, К.А. Абдыкулова¹,
Н.Х. Маулина², 2023

¹Таразский региональный университет им. М.Х. Дулати, Алматы, Казахстан;

²Академия логистики и транспорта, Алматы, Казахстан.

E-mail: bayana_alpenova@mail.ru

ОЦЕНКА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО ЭФФЕКТА ФИНАНСИРОВАНИЯ РЕГИОНОВ КАЗАХСТАНА

Аннотация. Среди основных задач Правительства Республики Казахстан следует выделить формирование политики в области регионального развития. Это подразумевает выработку предложений по развитию агломераций и городов второго уровня, малых и моногородов, развитию сельских и приграничных территорий, проведение анализа развития регионов, а также выявление внутренних потенциалов, обеспечение мониторинга и оценки эффективности деятельности местных исполнительных органов, выработка предложений по формированию политики в сфере развития местного самоуправления, обеспечение реализации государственной политики в сфере развития межрегионального сотрудничества внутри страны. В статье проведена оценка результативности государственной региональной политики за годы независимости Казахстана. Авторами была проведена систематизация всех стратегических и программных документов государства, определено место региональной политики в системе государственного планирования в Республике Казахстан. На основе оценки степени достижения целевых

индикаторов программных документов и их соответствия стратегическим ориентирам развития страны было выявлено, что большинство стратегических и программных документов страны не имеют четких и обоснованных целевых индикаторов, часть целевых показателей не была достигнута. Кроме того, был проведен анализ массива статистических данных, демонстрирующих результаты развития различных секторов экономики и регионов, в ходе которого было выявлено, что не было достигнуто большинство целей, преследуемых программными документами и стратегиями. Авторами сделаны выводы о низкой результативности государственной региональной политики и определен перечень факторов, сдерживающих равномерное развитие регионов страны.

Ключевые слова: социально-экономические эффекты, региональная политика, инвестиционный проект, социальные эффекты, социально-экономическое воздействие, инфраструктура, методика оценки.

INTRODUCTION

Large-scale regional investment projects are those projects, the implementation of which has a significant long-term impact on the social, economic and environmental situation in the region. At that, the consequences of implementation of such projects may have both positive and negative character for the region.

The implementation of large-scale investment projects affects various spheres of the region's economic system, affects the development of industrial and transport infrastructure, increases investment activity in the region, and changes the regional business climate. The implementation of these projects requires, as a rule, the attraction of significant labor resources, which cannot but affect the standard of living of the territory's population. On the other hand, there may be a disturbance of the customary way of life, destruction of the indigenous population's territories, and an increase in the anthropogenic impact on the environment (Zhailauov et al., 2020).

The socio-economic effects of large-scale projects are both direct and indirect. At the same time, indirect effects are often much more significant than direct ones.

All of this makes it necessary to assess the socio-economic effectiveness of financing the region.

RESEARCH MATERIAL AND METHODS

Currently, there are two main approaches to assessing the socio-economic effectiveness of social projects: Cost - Effectiveness Analysis (CEL) and Cost - Benefit Analysis (COST - Benefit Analysis, CBAf). However, the SROI (Social return on investment) method is the most widely used in the analysis of socio-economic efficiency (Internet access: https://studme.org/365705/finansy/otsenka_sotsialno_ekonomicheskoy_effektivnosti_sotsialnogo_proekta?ysclid=lb41710uq5344208742).

RESULTS AND DISCUSSION

It should be noted that at this time there is a general tendency of increase of volume of transfers annually allocated to regions from the national budget. In 2021 they amounted to 4,584 billion tenge, an increase of 284 billion tenge (or 7%) compared to 2020, including special-purpose transfers of 2,463 billion tenge (54%) and subventions of 2,121 billion tenge (46%).

As of 1 January 2022, the regions absorbed 4,209 billion tenge, or 92% of the allocation, of which 2,371.5 billion tenge (or 96%) were targeted transfers and 1,837 billion tenge (or 87%) were subventions.

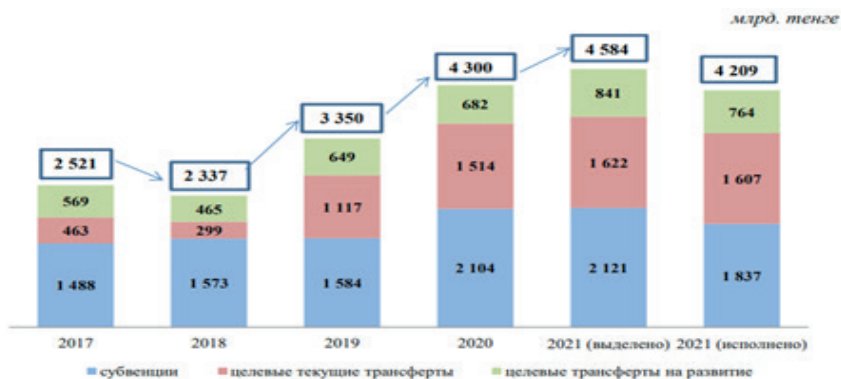

Figure 1 - Volume of transfers allocated from the national budget in 2017 - 2021

Note - compiled by the authors based on the source: Ministry of Finance of the Republic of Kazakhstan

Not executed 91.5 billion tenge, of which 32.1 billion tenge - budget savings, 59.4 billion tenge - the amount of undisbursed (Conclusion, 2022).

The largest underspending was in Almaty region - 11,3 billion tenge, of them 347,5 million tenge on current programs (176.3 million tenge) in connection with payment for actually rendered services and the project “Auyl - El besigi” (171.2 million tenge) because of backlog of work, not submitting acts of completed works. The basic share of not disbursed (11 billion tenge) is on the development programs: 1,3 billion tenge on road map of employment in connection with updating of the design-budget documentation; 4 billion tenge - on the Territorial Development Program; 3,6 billion tenge - on projects “Auyl - El besigi”; 2,2 billion tenge - on the projects “Economics and economy” (171,2 mln. 1,2 billion tenge - on projects “Economy of simple things” due to non-contracting and lack of need for individual projects; 1,2 billion tenge in connection with the adjustment of design and construction projects under the program “Nurly zher”; 2,3 billion tenge - under the State Program for the development of the tourism industry;

In Nur-Sultan - 9 billion tenge, including 8,7 billion tenge for development programs, of which 4,9 billion tenge due to a lack of or failure to provide documents confirming the validity of payment for the construction projects of heating systems, sewage treatment plants, sewage collector, engineering and communication networks

to the residential complexes and new areas under construction; 3,6 billion tenge in connection with the correction of the feasibility study, feasibility study, design and estimate documentation for the construction of residential complexes and two sports and recreation complexes; 0,2 billion tenge - failure to sign the certificate of acceptance of the object, etc. An under-utilization in the amount of 329,9 million tenge was also noted on current transfers as a result of the prolonged competitive procedures for placing a state order for preschool education services (189 million tenge), a failure to fulfill contract terms for purchasing equipment under the “Zhas Maman” project (55,4 million tenge), return of budget funds under the inspection by control authorities (82,9 million tenge), failure to supply goods and court litigations (2,6 million tenge);

In Almaty – 5,9 billion tenge, of which 5,3 billion tenge - for development programs, of which 1,5 billion tenge due to delays in the schedule of works on construction projects of water supply systems of the city and distribution networks in Karasu, Algabas, Boralday; 1,5 billion tenge due to the adjustment of design and estimate documentation for the construction project traffic interchange; 1,8 billion tenge due to lengthy tender procedures and 358,5 million tenge in connection with the retention of 5% of the cost of 9 completed projects in accordance with the terms of contracts. 591,1 mln tenge were not disbursed on current transfers due to cancelled tenders for purchase of equipment for the “Zhas Maman” project (371,6 mln tenge) and actually rendered services (217,9 mln tenge).

Table 1 - Information on the use of targeted transfers and loans by regions as of January 1, 2022 billion tenge

Наименование	Выделено из РБ	Исполнено	% исполнения	Не исполнено	в том числе	
					экономика	неосвоение
ПОСТУПЛЕНИЯ ТРАНСФЕРТОВ В МЕСТНЫЕ БЮДЖЕТЫ	4 583,9	4 208,5	92	375,4	32,1	343,2
1. СУБВЕНЦИИ	2 120,9	1 837,1	87	283,8		283,8
2. ЦЕЛЕВЫЕ ТРАНСФЕРТЫ	2 463,0	2 371,5	96	91,5	32,1	59,4
Текущие программы	1 621,5	1 607,4	99	14,1	9,2	4,9
Программы развития	841,5	764,1	91	77,5	22,9	54,5
<i>в том числе по регионам:</i>						
Акмолинская область	122,3	119,0	97	3,3	0,8	2,5
Актюбинская область	109,1	101,0	93	8,1	4,4	3,7
Алматинская область	224,6	212,3	95	12,2	0,9	11,3
Атырауская область	74,7	70,3	94	4,3	1,4	3,0
Восточно-Казахстанская область	156,9	152,4	97	4,5	0,6	3,8
Жамбылская область	159,0	157,0	99	1,9	1,6	0,3
Западно-Казахстанская область	93,2	87,0	93	6,2	1,5	4,7
Карагандинская область	160,3	151,9	95	8,3	4,1	4,3
Кызылординская область	109,2	106,0	97	3,2	1,8	1,4
Костанайская область	114,1	112,0	98	2,2	0,8	1,4
Мангистауская область	73,9	70,7	96	3,2	1,2	2,1

In all regions the lack of implementation was due to systematically recurring reasons: adjustments of design and estimate documentation, lengthy procedures for public procurement, backlog of works, 370 late submission of acts of completed works, invoices, absence or failure to submit documents confirming the validity of payment, in some cases - lawsuits, deduction of 5% of the project cost under the contract terms, payment for the actual amount of work and services provided. This once again points to the acuteness of a common problem for most government agencies of weak administration and management of projects and expenditures implemented, which, while allocating the necessary funding from various sources (local budgets, targeted transfers from the national budget and the National Fund), nevertheless does not allow to ensure timely implementation and commissioning of socially important objects.

According to the results of audit activities conducted by the Accounts Committee in 2021 in 6 regions (Atyrau, WKO, Kyzylorda, Pavlodar, North Kazakhstan, Turkestan regions), the following systemic problems were identified:

- weak financial discipline in the implementation by local executive bodies of budgetary investment projects in various areas, often in the housing and social sectors;
- Shortcomings in the prioritization of the implemented projects, mainly in secondary education, where there is an acute problem of the shortage of student places;
- imperfect strategic planning and a formal approach to the implementation of territorial development programs.

The main reason for these problems is the current system of inter-budget relations, built on the principle of centralized distribution of revenues and expenditures to the regions, which does not provide an effective alignment of imbalances between them.

Figure 2 - GRP per capita in 2021 by regions, thousands tenge

Note - compiled by the authors based on the source: Agency for Strategic planning and reforms of the Republic of Kazakhstan Bureau of National statistics

According to statistical (preliminary) data for 2021 the gap in GRP per capita reached 11 times (between the highest value in the Atyrau region and the lowest in the Turkestan region) with an increase of 1.1 p.p. compared to 2020. 10 out of 17 regions (58.8%) do not reach the level of the average republican indicator of GRP per capita (for 2021 - 4,326.1 thousand tenge).

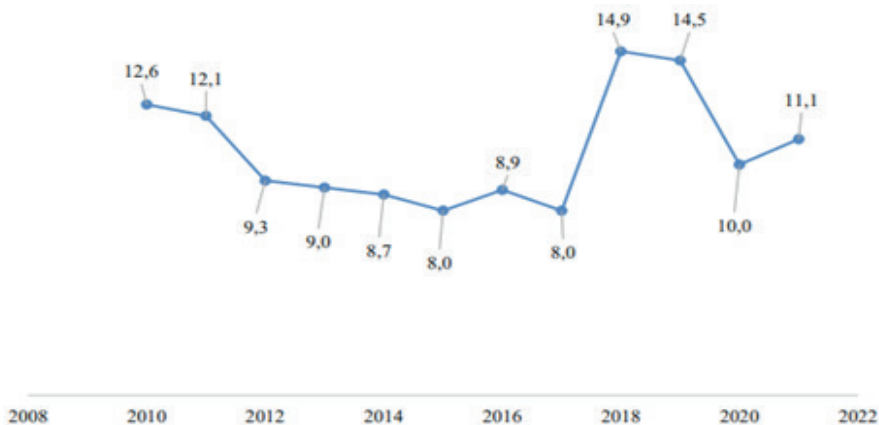

Figure 3 - Change in the level of disparity in the Republic of Kazakhstan for the period 2010-2021, in %

Note - compiled by the authors based on the source: Agency for Strategic planning and reforms of the Republic of Kazakhstan Bureau of National statistics

Despite the reduction of the gap in 2018-2019 with peak disparity values (14,9 and 14,5, respectively), further work is required to revise the ongoing regional policy focused on inter-budget equalization of living conditions in the regions, as well as the methodology of distribution of income and expenditure between the regions.

In general, the dynamics of regional development shows that, despite the growth of the level of income, including their own, there is still a strong dependence of regional budgets on funding “from above”. At the same time, such an approach to increase the amount of funding (through the mechanism of subventions and withdrawals, the allocation of targeted transfers, including from the National Fund, transfers of a general nature) actually does not solve the local problems that have accumulated for years, does not provide a qualitative leveling of living standards of the population.

The existing disproportions create prerequisites for social discomfort and growth of migratory sentiments. Some raw material regions, being donors to the national budget, lag behind on many parameters of socio-economic development. There is an extreme need for a radical revision of approaches to the financing of the regions.

The Accounts Committee within the evaluation of the draft Law of the Republic of Kazakhstan “On Republican Budget for 2021-2023” proposed as an alternative the option of point and targeted funding of individual regions according to the

priority/rating of security in the main areas of development (according to the degree of “severity” of the current situation). To solve all the problematic issues on the ground in the basic segments of their livelihood, this approach would take from 6 to 9 years, taking into account the revision of the basis for the formation of the revenue and expenditure parts of local budgets. This includes expanding the tax revenue base, eliminating the risk of underestimating the tax base when calculating transfers, minimizing counter financial flows, strengthening the budget autonomy of local executive bodies, and ending funding at the national level of costs/projects of local importance.

The systematic understatement of the tax base at the local level in order to receive more transfers of a general nature was also noted. In 2021, the execution of the revenue part of local budgets exceeded the approved plan by 24,3% (about 800 billion tenge), amounting to 4 trillion tenge with the approved plan of 3,2 trillion tenge. As part of strengthening the responsibility of local executive bodies for the quality and soundness of planning of the revenue part of the budget the Accounts Committee recommended to consider the consequences for the regions in the form of reducing the volume of general transfers in over-fulfilled the plan, for example, by 10% over the plan (allowable error in forecasting) (Report of the Parliament, 2022).

Minimization of financial flows implies the gradual abandonment of budget withdrawals, reverse transfers, and the transfer of targeted current transfers and targeted transfers for development to the base of local budgets. In order to avoid dilution of responsibility and dispersion of budget funds, when transferring, in particular, targeted transfers for development to the local level, the interaction between sectoral central government bodies and local executive bodies should be clearly established in order to determine the tools for monitoring indicators of socio-economic effect of projects and the degree of responsibility of each in it (Report of the Accounts Committee, 2022).

In order to improve the effectiveness of financing for regional development, it is important to improve the evaluation methodology (Morkovkin et al., 2019).

The proposed methodical approach allows taking into account the following directions of the impact of the investment project on the socio-economic system of the region:

- financial impact, manifested in the change in the revenue base of the budget of the region, the impact on budget expenditures and changes in the financial resources of businesses operating in the region;
- economic impact associated with the impact on the gross regional product, expansion of demand for local goods and services, increased employment, increased production activity in related industries, development of regional infrastructure, increased investment activity in the region;
- social impact, as a result of which it is possible to target solutions to specific social problems of the region (increase in living standards, expansion of social services, etc.) or the emergence of new problems and aggravation of old ones;
- ecological impact, manifested either in reduction of natural resource potential

of the region and increase of anthropogenic load on the environment, or, on the contrary, in reduction of harmful impact due to application of more advanced and environmentally friendly technologies.

Indirect socio-economic effects of the project implementation in the model are reflected through inter-branch relationships and through the multiplier mechanism.

The model's inputs are divided into three types:

- indicators that reflect the current state of the socio-economic system of the region, as well as some macroeconomic indicators (unchangeable parameters);
- input characteristics of the investment projects proposed for implementation;
- varied parameters, reflecting future external conditions and internal characteristics (price level, tax rates, etc.). With the help of variation variables management decisions are also set to improve the socio-economic efficiency of the investment projects proposed for implementation.

The model of the socio-economic system of the region is used to forecast regional development without taking into account the implementation of the project (base case) and taking into account the implementation of the project. The change in the target indicators in the variant, taking into account the implementation of the project compared to the base variant is a quantitative assessment of the socio-economic effects of the project.

Assessment of the full socio-economic effect of the project and its compliance with the objectives of resource-innovation development of the region is carried out in the third block of the model.

The resulting indicators of the model reflect the overall impact of the implementation of the investment project on the socio-economic development of the region in various areas of impact.

The following target indicators of socio-economic development of the region are built into the model:

- economic - reflecting the amount of GRP per capita in the region, as well as the share of added value created in the priority sectors of the economy;
- social - including the size of the average per capita income of the population, the level of employment and the size of budget revenues per capita, which reflects the general ability of the regional authorities to solve the socio-economic problems of the territory;
- ecological - characterizing the state of the region's environment.

Criteria indicators of socio-economic effectiveness of the project are calculated coefficients that characterize the degree of achievement of the target indicators of resource-innovative development of the region:

$$K(t) = F(t)/C,$$

where $K(t)$ – criterion indicator of socio-economic effectiveness of the project in the t year; $F(t)$ – the actual indicator of the socio-economic effect of the project in the t year; C – the appropriate target indicator of resource and innovation development of the region.

Thus, a comprehensive assessment of the socio-economic effectiveness of regional investment projects involves the following steps:

- definition of the main parameters of the investment project (necessary resources, technology used, etc.)
- analysis of the current state of the socio-economic system of the region and forecast of its development without regard to the impact of the investment project;
- assessment of the commercial efficiency of the project for a private investor;
- determination of the set of direct socio-economic effects of the project implementation;
- assessment of the indirect impact of the project on the socio-economic system of the region;
- comparison of positive and negative effects of the investment project and obtaining an integrated assessment of the socio-economic effectiveness of the project;
- assessment of the project's compliance with the objectives of the resource and innovation development of the region;
- development of measures, allowing to reduce or level out the negative consequences of the project implementation and increasing the positive socio-economic effects of the project implementation;
- assessment of the socio-economic effectiveness of the investment project implementation taking into account the proposed measures.
- making a final decision.

At the same time, the investment project can be approved for implementation at the regional level only in case of its positive assessment, that is, when the socio-economic benefits significantly exceed the socio-economic costs of the project, taking into account the implementation of all measures to improve its socio-economic efficiency (Nagaeva, 2016).

CONCLUSION

Therefore, the proposed methodological approach allows for a comprehensive assessment of the regional socio-economic effectiveness of investment projects, taking into account the direct and indirect effects and assess the project's compliance with the objectives of sustainable socio-economic development of the region with the help of quantitative indicators.

Based on the results of the assessment of socio-economic effectiveness of investment projects it is possible to make a reasonable decision on the assignment of the analyzed project to priority and on its state support at the regional level, as well as the development of measures to increase the positive socio-economic effects of the project and reduce the negative.

REFERENCES

Assessment of the socio-economic efficiency of a social project. Electronic resource. – URL: https://studme.org/365705/finansy/otsenka_sotsialno_ekonomicheskoy_effektivnosti_sotsialnogo_proekta?ysclid=lb41710uq5344208742 (in Russ.).

Conclusion to the report of the Government of the Republic of Kazakhstan on the implementation

of the republican budget for 2021 (2022), Accounts Committee for Control over the Execution of the Republican Budget.

Ministry of Finance of the Republic of Kazakhstan. Electronic resource. – URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/minfin?lang=ru&ysclid=lb4vc0npfh312738083> (in Russ.).

Morkovkin D.E., Stroev P.V., Shaposhnikov A.I. (2019) Financial support of regions as a tool to equalize budgetary security of the constituent entities of the Russian Federation. *Finance: Theory and Practice*. 23(4):57-68. DOI: 10.26794/2587-5671-2019-23-4-57-68).

Nagaeva O. (2016) Assessment of socio-economic efficiency of regional investment projects [Otsenka sotsialno-ekonomicheskoi effektivnosti regionalnyh investitsionnyh proectov]. *Regional economy and management: electronic scientific journal*. ISSN 1999-2645. 4(48):4804.

Report of the Accounts Committee for Control over the Execution of the Republican Budget, 2021 (2022).

Report of the Parliament to the draft Law of the Republic of Kazakhstan «On the volume of transfers of a general nature between the republican and regional budgets, budgets of cities of republican significance, the capital for 2020-2022» (2022).

Zhailauov E.B., Ulybyshev D.N., Petrenko E.S., Kenzhebekov N.D. (2020) Evaluation of the effectiveness of the state regional policy of the Republic of Kazakhstan [Otsenka rezultativnosti gosudarstvennoi regionalnoi polotoki Respubliki Kazahstan]. *Economic relations*, 10:3:787-810. DOI: 10.18334/eo.10.3.110879 (in Russ).

Kancs D. and Siliverstovs B. (2016). R&D and non-linear productivity growth. *Research Policy* 45, 634-646.

Lecca P., Barbero Jimenez J., Christensen M., Conte A., Di Comite F., Diaz Lanchas J., Diukanova O., Mandras G., Persyn D. and Sakkas S. (2018) RHOMOLO V3: A Spatial Modelling Framework. JRC Technical Reports 111861. Publications Office of the European Union. Luxembourg, 2018.

SEURECO (2018) Support for assessment of socio-economic and environmental impacts (SEEI) of European R&I programme: the case of Horizon Europe. Luxembourg: Publications Office of the European Union. ISBN 978-92-79-92736-2.

Tan Y.; Hou L.; Zhang G. A Study of Sustainable Practices in the Sustainability Leadership of International Contractors. *Sustain. Dev.* 2020, 28, 697-710. [CrossRef].

Maqbool R., Rashid Y., Ashfaq S. Renewable energy project success: Internal versus external stakeholders' satisfaction and influences of power-interest matrix. *Sustain. Dev.* 2022. [CrossRef].

Tian Y., Wang L. Mutualism of Intra- and Inter-Prefecture Level Cities and Its Effects on Regional Socio-Economic Development: A Case Study of Hubei Province, Central China. *Sustain. Cities Soc.* 2019, 44, 16-26. [CrossRef].

Riva F., Ahlborg H., Hartvigsson E., Pachauri S., Colombo E. Electricity Access and Rural Development: Review of Complex Socio-Economic Dynamics and Casual Diagrams for More Appropriate Energy Modelling. *Energy Sustain. Dev.* 2018, 43, 203-223. [CrossRef].

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see <http://www.elsevier.com/publishingethics> and <http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics>.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see <http://www.elsevier.com/postingpolicy>), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check <http://www.elsevier.com/editors/plagdetect>.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will only accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

www: nauka-nanrk.kz

ISSN 2518–1467 (Online),

ISSN 1991–3494 (Print)

<http://www.bulletin-science.kz/index.php/en>

Заместитель директор отдела издания научных журналов НАН РК *Р. Жәліқызы*

Редакторы: *М.С. Ахметова, Д.С. Аленов*

Верстка на компьютере *Г.Д. Жадыранова*

Подписано в печать 28.02.2023.

Формат 60x881/8. Бумага офсетная. Печать - ризограф.

27,5 п.л. Тираж 300. Заказ 1.

Национальная академия наук РК
050010, Алматы, ул. Шевченко, 28, т. 272-13-19